

**KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA TANQIDIY FIKRLASHNI
RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI****Abdullayeva Durdonaxon Sherzod qizi***O'qish joyi: Toshkent Kimyo xalqaro**universiteti Namangan filiali**Ish joyi: Namangan Davlat**Pedagogika Instituti**+998932624334**durdonaa427@gmail.com***Annotatsiya**

Ushbu maqola kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy usullarini tahlil qiladi. Tanqidiy fikrlash – bu bolalarning mustaqil fikrlash, muammolarni aniqlash va ularga samarali yechim topish qobiliyatini shakllantirishdagi muhim ko'nikma hisoblanadi. Maqolada pedagogik amaliyot, interaktiv va o'yin asosidagi metodlar, STEAM loyihalari, muammoli vaziyatlar orqali fikrlashni rivojlantirishning samarali usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va raqamli resurslarning tanqidiy fikrlashni oshirishdagi roli ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan.

Kurs ishi: tanqidiy fikrlash, kichik maktab yoshi, pedagogik usullar, interaktiv o'quv metodlari, o'yin asosidagi ta'lim, steam loyihalari, muammoli vaziyatlar, raqamli resurslar, ta'lim texnologiyalari, bolalarda fikrlash ko'nikmalari

Bugungi kunda ta'lim jarayonida faqat bilim berish yetarli hisoblanmaydi; bolalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni tahlil qilishga va yechim topishga o'rgatish pedagogikaning asosiy vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, tanqidiy fikrlash kontseptsiyasi kichik maktab yoshidagi bolalar tarbiyasida muhim o'rin tutadi. Tanqidiy fikrlash – bu bolaning ma'lumotni tahlil qilish, xulosalar chiqarish, qaror qabul qilish va muammolarni kreativ usulda hal etish qobiliyatidir.

Kichik maktab yoshi (6–10 yosh) bolalar uchun tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish eng samarali davr hisoblanadi. Shu yoshda bola o'z fikrini so'z orqali ifodalash, sabab-natija aloqalarini tushunish va turli vaziyatlarda mantiqiy xulosalar chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu sababli pedagoglar va ta'lim muassasalari ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishlari lozim.

Zamonaviy pedagogik amaliyotda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning turli metodlari qo'llaniladi. Ularning orasida interaktiv va o'yin asosidagi metodlar, muammoli vaziyatlar yaratish, STEAM loyihalari hamda raqamli resurslardan

foydalanish eng samarali usullar sifatida e'tirof etiladi. Bunday metodlar nafaqat bolalarda mantiqiy va tahliliy fikrlashni rivojlantiradi, balki ular orasida ijodiy va innovatsion yondashuvni ham shakllantiradi.

Shuningdek, global ta'lim jarayonidagi innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar va zamonaviy o'quv resurslari tanqidiy fikrlashni oshirishda muhim vosita sifatida qaraladi. Masalan, interaktiv taqdimotlar, ta'lim dasturlari, simulyatsiyalar va onlayn loyihalar orqali bolalar turli muammolarni yechish, qaror qabul qilish va o'z fikrini mantiqiy asoslash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ushbu maqola kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy usullarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning asosiy maqsadi pedagogik amaliyotda samarali metodlarni aniqlash va amaliy tavsiyalar berishdan iborat.

Tanqidiy fikrlash – bu bolaning mustaqil ravishda fikr yuritish, muammoni aniqlash va unga yechim topish qobiliyatidir. Kichik maktab yoshida bu ko'nikmalarni shakllantirish bolalarning o'quv motivatsiyasini oshirish, ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar 6–10 yoshda faol muloqot, o'yin va muammoli vaziyatlar orqali fikrlashni rivojlantirishga eng mos yoshga kiradi. Shu bois pedagoglar bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni maktab dasturlariga kiritishlari lozim.

Interaktiv metodlar bolalarni faollashtirish va ularning e'tiborini o'quv jarayoniga jalb qilishga xizmat qiladi. Masalan:

Rol o'yinlari – bolalar turli vaziyatlarda o'z rollarini bajarib, muammoni yechishga harakat qiladilar.

Muammoli vaziyatlar – darsda berilgan topshiriqlar bolalarga tahlil va xulosalar chiqarishni talab qiladi.

Guruh ishlari – kichik guruhlarda ishlash bolalarni bir-birining fikrini tinglash, muhokama qilish va konsensusga kelishga o'rgatadi.

O'yin asosidagi metodlar esa bolalarning qiziqishini oshiradi, ularni faol fikrlashga undaydi va o'rganish jarayonini quvnoq va ijodiy qiladi. Masalan, matematik masalalarni o'yin shaklida yechish yoki hikoya asosida mantiqiy vazifalarni bajarish bolalarda tahliliy fikrlashni mustahkamlaydi.

STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) loyihalari orqali bolalar turli fanlararo ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu loyihalarda bolalar:

Tajriba va eksperimentlar yordamida nazariy bilimlarni amalda qo'llashni o'rganadilar. Texnologiyalardan foydalanish orqali innovatsion yechimlar ishlab chiqadilar. Ijodiy va mantiqiy fikrlashni bir vaqtning o'zida rivojlantiradilar.

STEAM loyihalari kichik maktab yoshidagi bolalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi, chunki ular nafaqat bilim olish, balki uni tahlil qilish va amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Zamonaviy pedagogik jarayonda raqamli resurslar tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan:

Interaktiv dasturlar va ilovalar orqali bolalar masalalarni mustaqil yechishga o'rgatiladi. Simulyatsiyalar va virtual laboratoriyalar yordamida tajriba va nazariy bilimlar birlashtiriladi. Onlayn loyihalar va platformalar bolalarni muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilishga jalb qiladi. Raqamli texnologiyalar bolalarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishni osonlashtiradi, shuningdek, dars jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar samarali hisoblanadi: Dars jarayonida savol-javob va muhokama usullaridan ko'proq foydalanish. Guruh ishlari va rolli o'yinlar orqali bolalarni faol ishtirok etishga undash. STEAM loyihalari va eksperimentlarni darsga integratsiya qilish. Raqamli resurslar va interaktiv ilovalarni o'quv jarayoniga kiritish. Bolalarning fikrini hurmat qilish, ularni ijtimoiy va mantiqiy tahlil qilishga rag'batlantirish. Ushbu metod va tavsiyalar yordamida pedagoglar kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini samarali rivojlantirishlari mumkin.

Kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning muhim vazifalaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tanqidiy fikrlash faqat nazariy bilim bilan cheklanmay, bolalarning mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni tahlil qilish va ijodiy yechimlar topish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, pedagoglar va maktablar dars jarayonida faqat ma'lumot berish bilan cheklanmasdan, bolalarning mantiqiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishlari zarur.

Zamonaviy usullar, xususan interaktiv metodlar, o'yin asosidagi yondashuvlar, STEAM loyihalari va raqamli resurslar kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlashni samarali rivojlantirishga yordam beradi. Interaktiv va o'yin asosidagi metodlar bolalarning darsga qiziqishini oshiradi, guruh ishlari va muammoli vaziyatlar esa ularni muloqot qilish va xulosalar chiqarishga rag'batlantiradi. STEAM loyihalari esa turli fanlarni birlashtirib, bolalarda ijodiy va mantiqiy fikrlashni mustahkamlaydi. Shuningdek, raqamli resurslar va onlayn platformalar bolalarni mustaqil tahlil va qaror qabul qilishga yo'naltiradi.

Shu bilan birga, pedagogik tavsiyalar asosida darslarni rejalashtirish va amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Kichik maktab yoshidagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish nafaqat ularning o'quv natijalarini yaxshilaydi, balki ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash bolalarni mustaqil, mantiqiy va ijodiy fikrlaydigan shaxslar sifatida shakllantirishning samarali yo'li hisoblanadi. Ushbu metodlar orqali bolalar o'z fikrlarini asoslashni, muammolarni tizimli tahlil qilishni va turli vaziyatlarda mantiqiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedova, M. Boshlang'ich maktabda bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Qodirov, S. Pedagogik texnologiyalar va o'quv jarayonida interaktiv metodlar. – Toshkent: Ta'lim, 2017.
3. Yo'ldoshev, R. Bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish. – Samarqand: Ma'rifat, 2016.
4. Xolmatov, A. STEAM loyihalari va boshlang'ich sinf o'quvchilari. – Toshkent: Ilm-fan, 2019.
5. Karimov, B. O'yin asosida ta'lim metodlari va bolalar psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2015.
6. Tursunov, E. Boshlang'ich sinf pedagogikasi. – Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020.
7. Mamadaliyeva, N. Tanqidiy fikrlash va muammoli vaziyatlarda o'qitish metodikasi. – Toshkent: Ta'lim, 2018.
8. Rasulova, D. Bolalar psixologiyasi va kreativ fikrlash. – Toshkent: Ilm-fan, 2017.
9. G.Jumanazrova. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ingliz tilidagi og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirish jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish metodikasi. TADQIQOTLAR Jahon ilmiy – metodik jurnali 70 - SON Sentabr– 2025. ISSN:3030-3613
10. G.Jumanazarova. Boshlang'ich ta'lim jarayonida ingliz tilini integratsiyalashgan darslar asosida o'qitish metodikasi. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. 53-son_1-to'plam_Sentabr -2025. ISSN:3030-3621
11. G.Jumanazarova. Olim Abdurashid Munavvarovning o'qituvchilik va tashkilotchilik mahorati. NamDU ilmiy axborotnomasi. Namangan, ISSN: 2181-1458. 4-son, 2023.-586-589-b.
12. G.Jumanazarova. Oilaviy tarbiya samaradorligini oshirish borasidagi izlanishlar. "Maktabgacha va boshlang'ich ta'limning dolzarb masalalari" xalqaro ilmiy-amaliy anjuman. Farg'ona, 2022.- 414-419-b.
13. G.Jumanazarova. The features of the works of uzbek family scholar Abdurashid Munavvarov in the development of the pedagogical system of proper organization of family upbringing. Jurnal Ilmu Sosial, Politik dan Humaniora Vol: 4, No 1, 2024, ISSN: 2798-8260. pp. 1-7.

14.G.Jumanazarova. Pedagogical technologies for improving family relations in the organization of family upbringing. “Современные исследования: теория и практика” Сборник статей международной научно-практической конференции, 2024. pp. 55-60.

